

Андрій Кокотюха «Гімназист і Чорна рука».

Таємничі пригоди у повісті.

Андрій Кокотюха

Народився 7 листопада 1970 року в Ніжині на Чернігівщині. Перший художній твір написав у 7 років.

До 12 років читав і писав лише казки.

Мріяв стати бібліотекарем. Працював збиральником меблів, різноробом та муляром на будівництві. Але закінчив факультет журналістики Київського університету ім Т. Шевченка.

Пробував писати в різних жанрах: роман жахів, кримінальна мелодрама, трилер, комедія, гостросюжетний роман, класичний детектив.

Улюблені жанри — трилер і детектив

Обов'язкове правило письменника — читати 100 сторінок на день.

Андрій Кокотюха — перший письменник, який представив Україну на Фестивалі детективної літератури у Франції

Найвідоміші твори: роман
«Червоний»; повісті «Гімназист і
Чорна Рука», «Гімназист і
Вогняний Змій», «Таємниця
козацького скарбу».

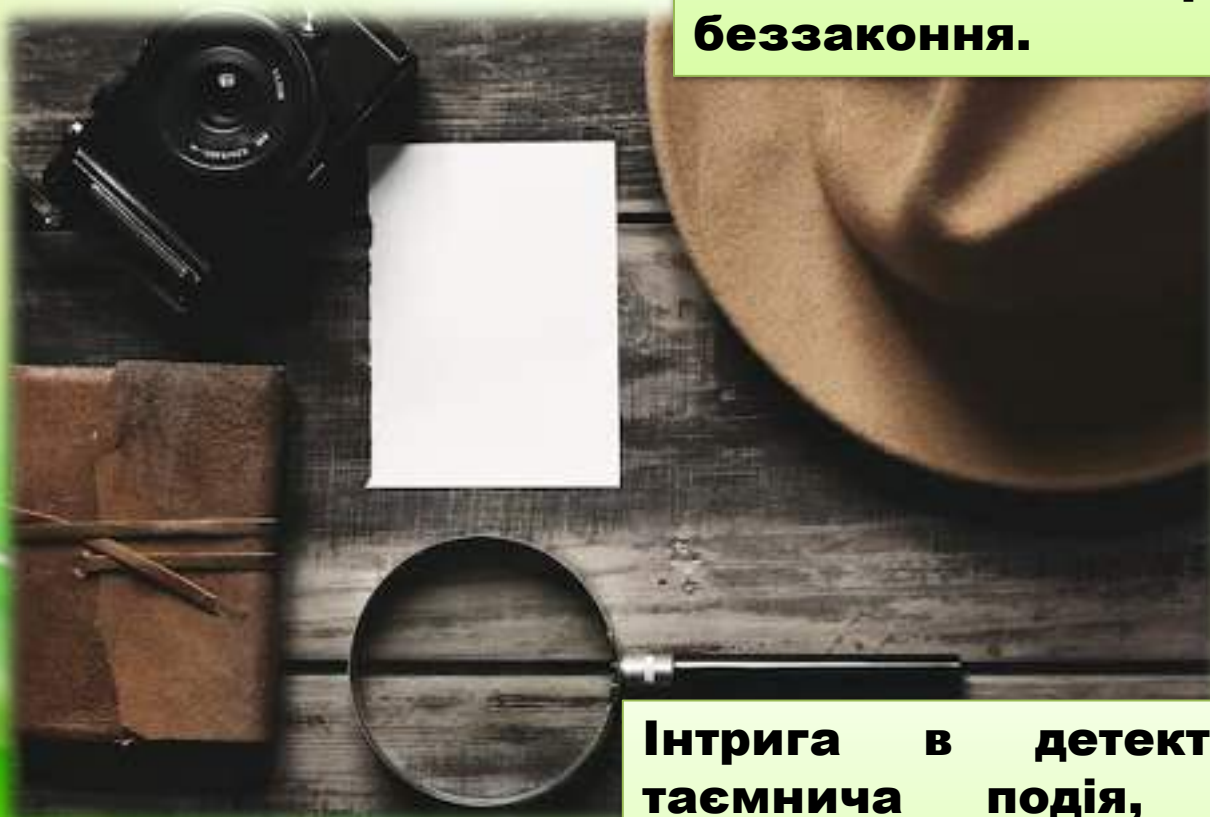
**Жанр –
детективна
повість**

**Рік видання:
2016 рік**

ДЕТЕКТИВ

Детектив — жанр літератури та кіно, за основу якого взято розгадування якоїсь таємничої події, найчастіше злочину, пошук його винуватців. Конфліктом у таких творах є зіткнення справедливості та беззаконня.

ІНТРИГА

Інтрига в детективному творі — таємнича подія, загадка, злочин, розгадуванню яких підпорядкований увесь сюжет твору.

Головні ознаки детективу як літературного жанру:

- наявність таємниці, пов'язаної зі злочином;
- головний герой — детектив;
- у детектива є друг або помічник;
- зазвичай злочинець — одинак, діє самостійно;
- докази читач дістає одночасно з головним героєм;
- мотиви злочину — здебільшого гроші, влада, страх;
- сюжет твору — шлях розслідування злочину;
- передбачуваність фіналу.

Про що повість?

«Гімназист і Чорна Рука» - сучасна пригодницько-детективна повість. Головними героями є дванадцятирічний гімназист Першої зразкової гімназії Юрко Туряниця, його друзі- восьмикласники, шантажист гімназистів Чорна Рука, відставний капітан міліції Назар Захарович Шпиг, колишня акторка пані Добрянська, її правнук Олесь – боєць АТО, дівчинка Ліза і англійській бульдог на прізвисько Джентльмен, також працівники поліції, приватних охоронних фірм, різні декласовані елементи. Сюжет розгортається на тому, що Чорна Рука тероризує гімназистів і вимагає грошей за мовчання. Чорна Рука таємно шантажує учнів класу, де вчиться Юрко Туряниця, погрожуючи розголосом їхніх маленьких особистих таємниць і не зразкової поведінки у разі невиконання умови отримання грошей. Тож Юрко, як і інші однокласники, приносить гроші і залишає їх у призначеному місці. Тут випадково натикається на труп у калюжі крові, знаходить бульдога, знайомиться зі Шпигом і поринає у вир подій. Юрій Туряниця, наче справжній детектив, викриває, хто з однокласників виявився Чорною Рукою, у якості помічника приватного детектива – пана Шпига допомагає розкрити справжній злочин, повернути пані Добрянській втрачений артефакт, що в свою чергу дозволяє звільнити з в'язниці невинного Олесь Добрянського.

Працюємо з підручником!

ГІМНАЗИСТ І ЧОРНА РУКА

Повість
(Скорочено)

Розділ перший

Тут київський гімназист іде назустріч небажаній пригоді

Юрко Туряниця, що навчається у 8-му класі Першої зразкової київської гімназії, отримує записку з таким текстом:

ЗАВТРА П'ЯТА ГОДИНА
СПАЛЕНИЙ ДІМ НА ПОДОЛІ
ТИ ЗНАЄШІ ПРИНОСИШІ 1 ТИСЯЧУ
АБО БУДЕ БІДА
ЗАЛИШІ У ВЕЛИКІЙ КІМНАТІ МОВЧИ

Працюємо з підручником!

Розділ другий

Тут гімназист знайде щось страшне

На Подолі всякий заблукає, але не Юрко. Він тут народився, це потім вони переїхали на вулицю Петлюри, у самісінький центр Києва. Але Поділ залишався рідним. Усе просто. Через Конtrakтову площу повз Самсона праворуч, повз Успенську церкву в бік Боричевого Току через Фролівську вулицю.

Що ближче підходив до потрібного місця, то важче давалися кроки.

...Перетнув дворик, ступив на ганок, потягнув на себе двері, що трималися на одній петлі. Протиснувся всередину. Постояв, збираючись із духом.

— Агов! Я тут! — гукнув на повну силу легенів, проганяючи липкий страх, який усе одно підступно перехоплював подих і сковував рухи, роблячи їх незграбними. — Я прийшов! Хто тут?

У відповідь — спершу тиша. Потім — рух назустріч, хтось біг зсередини, голосно сопучи. І чи то галюцинація слухова, чи справді невідома істота наближалася з тихим гарчанням.

Юрко мимоволі ступив кілька кроків назад. Сумка вперлася в стіну. Гімназист уже бічним зором намалював геометрично правильну траєкторію до дверної пройми. Стрибок, другий — і все, вирвався.

Працюємо з підручником!

Поки думав-прикидав, з порожньої кімнати до закіптюженого передпокою вибіг, точніше, викотився сірий песик. Не схожий на бродячого, морда пласка, кумедна й щаслива, бо людину побачив. Бульдоги нічийними не бувають.

— Здоров, — промовив Юрко, намагаючись погладити створіння.

Та бульдожка зиркнув жалісно, зовсім не так дивляться породисті бійцівські пси. Гімназист не читав по собачих очах — без того здогадався, що цей несподіваний новий знайомий хоче їсти. (...)

Гімназист довго не роздумував: їстиме бульдог бублики чи ні, — вийняв, кинув. І переконався, собака таки зголоднів — зловив їжу на льоту, захрумкотів, забувши на короткий час про благодійника. (...)

Оминувши бульдога, який догризав бублик, гімназист уже спокійніше, без засторог, пройшов до кімнати. Нікого й нічого, хіба залишки обгорілих меблів. Покрутив головою, знизав плечима, ступив далі, у сусідню, меншу кімнату. І завмер, отетерівши від побаченого. Спершу зрозумів: посеред кімнати лежить долілиць мертва людина в калюжі крові. Потім дійшло: цього чоловіка хтось убив. Хлопчик ніколи ще не бачив перед собою мерців, та ще й так близько, ще й у такому лячному місці.

Юрко позадкував. Замахав руками в повітрі, наче крилами вітряка. І враз почув за спиною кроки.

Хтось-таки перекрив шлях до відступу. Попереду — мрець, позаду — хтось, кого гімназист ще не бачив, але вже чув суворе:

— Ти що тут робиш, га?

**Про що
здогадався
Юрко,
побачивши
собаку?**

Розділ третій

Тут Юрко знайомиться з детективом Шпигом

Здалося, довго думав, повертатися лицем до небезпеки чи ні, — насправді пролетіло кілька секунд, не більше. Та Юркові вони видалися вічністю. Він поволі обернувся. (...)

Ставши лицем до загрози, він побачив пістолет, затиснутий у міцній правиці. Розгледів не лише дуло, а й чорні волосини на грубих пальцях, що стискали зброю. Та наступної миті рука посунула вниз, дуло опустилося, і Юрко перевів погляд на того, хто стояв перед ним.

Побачив за три кроки від себе, у проймі дверей, що колись розділяли дві кімнати, низенького, зовсім не страшного чоловіка. Справжній тобі дядько, опецькуватий, кирпатий, з невеличким кумедним черевцем, кругленькими рожевими повнявими щоками та густими чорними вусами. (...)

— Твоя собака? — густим, ледь хрипкуватим голосом поцікавився дядечко.

— Це хлопчик, — відповів Юрко (...).

Подумайте!

Чи зміг автор створити інтригу з перших рядків твору?

Якими були б твої дії якби , в тебе опинилася записка від загадкової Чорної Руки ?

Як Юрко Туряниця опинився в будинку на Подолі, де сталося вбивство?

Чи схвалюєте ви його рішення піти без відома дорослих до спаленого будинку?

Працюємо з підручником!

Прочитайте самостійно третій і четвертий розділи і дайте відповіді на питання

Які емоції охопили Юрка, коли він потрапив до згорілого будинку?

Кого зустрів головний герой? Які несподіванки його очікували на місці зустрічі?

Як відбулося знайомство Юрка з детективом Назаром Шпигом?

Які риси характеру справжнього детектива впадають в око з першої зустрічі з ним? Які художні деталі увиразнюють образ?

Герої повісті

Герой	Характеристика
Юрко Туряниця	Відважний, допитливий, справедливий. Не з тих, хто здається.
Назар Шпиг	Досвідчений детектив, уміє розгадувати найзаплутаніші справи.
Лев Голіцин	Однокласник Юрка, який приховує більше, ніж здається.
Галина Добрянська	Відома актриса, що шукає сімейну реліквію.
Ліза Осадча	Подруга Юрка, вихованка багатого чиновника Аркадія Раєвського
Джентльмен	Вірний пес, що допомагає розкрити злочини.

Юрко Туряниця

Юрко Туряниця — головний герой твору “Гімназист і Чорна Рука”, учень восьмого класу Першої зразкової київської гімназії. Він живе в заможній родині, любить читати комікси та детективи під ковдрою з ліхтариком. Герой виявляє інтерес до розслідування та спостережливість, як у справжнього детектива. Юрко той, хто не покине в біді. Зустрівши собаку бульдога в закинутому будинку, він забирає його додому і відповідально піклується про тварину. Окрім того, Юрко ще й допомагає детективу знайти вбивцю та щоденник родини Добрянських. Також саме Юрку вдається з’ясувати, хто шантажував учнів під прізвиськом “чорна рука”.

**Чи поділяєте ви думку
Юрка? Чому?**

«Страх — найкращий спосіб контролювати людей. Якщо ти боїшся, ти програв», — розмірковує Юрко, вирішуючи йти до кінця.

Риси характеру: допитливий, відповідальний, кмітливий, сміливий, чесний, уважний, добрий, рішучий. Через свій юний вік іноді піддається страхам і сумнівам.

Ставлення до інших: Юрко відзначається повагою до своїх однокласників і дорослих. Він намагається допомогти друзям у складних ситуаціях, зокрема, Голіцину та Стороженку. Він також довіряє Шпигу, хоча той і не відразу розкриває всі свої карти.

Юрко Туряниця – це приклад відповідального, розумного та сміливого підлітка, який показує, що завжди потрібно залишатися чесним і справедливим.

«Правда не боїться темряви. Якщо вона справжня – її не сховаєш навіть за найтовстішими шторами», – розмірковує Юрко, розплутуючи таємницю «Чорної Руки».

Юрко має доволі довірливі стосунки з батьками, утім, і від них має секрети. І це нормально для будь-якої людини: усі мають лишати щось особисто для себе. Але важливо розуміти, які секрети небезпечні: далеко не всі пригоди Юрка могли закінчитися добре, якби не його особиста сміливість, розум і до великої міри щасливий збіг обставин. Батьки Юрка довіряють йому й готові надавати велику свободу дій, однак важливо пам'ятати: такою довірою не можна зловживати.

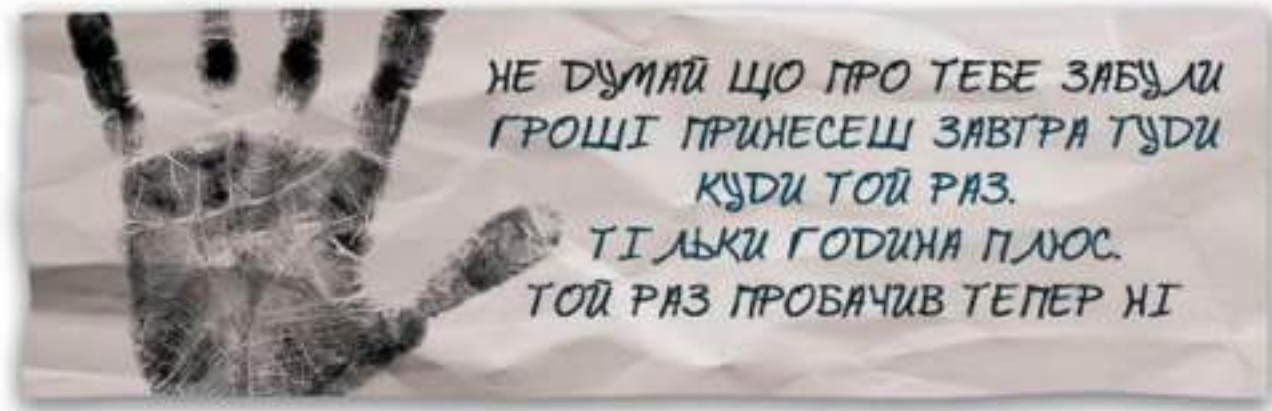
Якими повинні бути стосунки батьків і дітей? Чому дорослі не завжди розуміють своїх дітей-підлітків?

Згодом він розкриває, що за шантажем стоїть Лев Голіцин, який використовує чужі секрети для маніпуляцій. Але за цими подіями ховається ще більш небезпечна правда – хтось намагається знищити щоденник Олеся Добрянського, що містить спогади про події під Крутами.

Правда розкривається, а Юрко отримує важливий життєвий урок – зло ховається не тільки у темних провулках, а й у людських душах.

Згодом Юрко отримав записку від Чорної Руки:

Коли Туряниця прийшов до старого будинку на Подолі (а він прихопив із собою Джентльмена й попередив Шпиґа), то застав там... Левка Голіцина. Маску було зірвано. Голіцин хотів тікати, проте Джентльмен став на заваді. Потім утрутився й Шпиґ. Як не хотів Левко уникнути допиту, проте довелося зізнатися відставному капітанові міліції, що він був свідком злочину в той день, коли Юрко вперше приніс гроші. Щоправда, він не бачив убивцю, а чув лише розмову, переховуючись у сусідній кімнаті. Він зізнався, що Зозуля звертався до свого кривдника на прізвисько Сопля. Левка відпустили під зобов'язання нікому нічого про злочин і Чорну Руку не розповідати. Шпиґ як досвідчений правоохоронець знав, хто такий Сопля і де його шукати.

Назар Шпиг

Назар Захарович Шпиг –детектив, колишній капітан міліції, який допомагає Юркові розібратися із таємничими подіями. Це низенький чоловік з густими вусами. Спочатку виглядає суворо, але насправді доброзичливий і готовий допомогти Юркові.

Риси характеру:
чесний, досвідчений, хитрий і професійний. Вміє аналізувати ситуації, зберігати спокій у критичних моментах і стратегічно мислити.

Які риси характеру мають бути притаманні детективові?
Чи може бути детектив забудькуватим, неуважним? Чому?

«У кожного своя правда. Але не кожен готовий за неї боротися» – цими словами Шпиг нагадує, що у світі не все так просто, як здається.

Ліза Осадча

**Риси характеру:
добра, чесна, щира,
ввічлива.**

Ліза Осадча — подруга Юрка, вихованка багатого чиновника Аркадія Раєвського. Її батько лікар та волонтер загинув на Донбасі. Її мати вийшла заміж за Аркадія Раєвського, який забезпечив родину, але Ліза не вважає його рідним. Вона була першою власницею Джентельмена, але через бажання вітчима собака лишилась жити у Юрка. У неї гладеньке світле волосся, яке сягає плечей. Ця приязна дівчина сподобалася Юрку, і вони часто гуляли разом з собакою.

Родини Юрка і Лізи протиставлені: Юрко щасливий із батьками, хоч вони ведуть відносно скромний спосіб життя. Натомість Ліза, яка мешкає в розкішному будинку і має власну “бонну”, здається нещасною підліткою: вона не любить вітчима (і це, схоже, взаємно) і сумує за батьком, який загинув у зоні АТО. Матір Лізи вийшла заміж за нелюба, щоб забезпечити доньці майбутнє, однак її самопожертву дівчинка вважає непотрібною: вона воліла би жити бідно, але без тиранії вітчима.

Як ви ставитесь
до цієї дівчини?

Лев Голіцин – символ маніпуляції та страху

Антагоніст повісті – не просто негативний персонаж, а уособлення влади, що будується на брехні та залякуванні. Він використовує слабкості інших, аби досягти своїх цілей.

«Найлегше керувати тими, хто боїться. А страх – це зброя сильних», – говорить Голіцин, намагаючись схилити Юрка на свій бік.

Паспорт твору

Тема: боротьба зі страхом, пошук істини, розкриття таємниць.

Ідея: утвердження ідеї справедливості, дружби та відповідальності, навіть у найскладніших життєвих обставинах.

Головна думка: правда завжди виходить на світло, навіть якщо хтось намагається її приховати.

Дві головні сюжетні лінії:

Детективна

пошуки Чорної Руки
– шантажиста, який
вимагає в учнів
Першої зразкової
київської гімназії
грошей, натомість
обіцяючи не
розкривати їхні
таємниці

Історична

пошуки вбивці
Якова Зозулі –
зłodія, пов'язаного
з викраденням
щоденника
гімназиста Олеса
Добрянського,
учасника битви під
Крутами

Сюжет та композиція твору “Гімназист і Чорна Рука”

Експозиція: Розповідь про головного героя Юрка, який отримує записку від “Чорної Руки”.

Зав’язка: записка від «Чорної Руки» змушує Юрка діяти. Юрко у спаленому будинку на Подолі знаходить тіло невідомого та бульдога. Знайомство з Шпигом.

Розвиток подій: пошуки Юрком та Шпигом “Чорної руки”, який міг бути свідком убивства в будинку на Подолі, натрапляє на таємниці минулого.

Кульмінація: викриття особи «Чорної Руки» та боротьба за щоденник Олеся Добрянського.

Розв’язка: вдячність родини Добрянських за повернення щоденника, правда розкривається, але чи справді всі залишаться задоволеними фіналом?..

Проблематика твору

Маніпуляція страхом – як легко людей можна змусити підкорятися, використовуючи їхні таємниці.

Моральний вибір – Юрко обирає чесність, тоді як Голіцин прагне влади через страх.

Історична пам'ять – події минулого завжди впливають на сучасність.

Чи зміг би кожен на місці Юрка протистояти «Чорній Руці»?

Дайте відповіді на питання!

Чому Юрко опиняється в колі однокласників під час продажу “китайського бовдура” й псування шкільного монітора?

Як Юркові вдається з’ясувати особистість Чорної Руки?

Як саме допомагає в розслідуванні Джентльмен – бульдог, якого підібрав Юрко?

Чому Шпиг вважає, що Чорна Рука міг бути свідком злочину?

Чому Шпиг не може знайти Чорну Руку без допомоги Юрка?

Навіщо Юрко влаштовує засідку на Гліба Стороженка в роздягальні?

Чому Шпиг вдає перед колишніми колегами, буцімто Юрко – малолітній правопорушник?

«Гімназист і Чорна Рука» — це повість, яка поєднує гострий сюжет, глибокі роздуми про мораль та історичну пам'ять.

П
Р
О
Ч
И
Т
А
Й
ТЕ

— Чув про бій під Крутами, про подвиг наших юнаків у бою з москovi-
тами?

— Так, ми це вивчали, — кивнув Юрко. — Київські гімназисти й сту-
денти дали перший бій московським більшовикам. (...)

— Ну, бачу, правильно вас виховують. Тільки, Івановичу, ти мені зараз
наче урок відповідаєш. Ти це знаєш, але чи розумієш?

— Розумію! — образився той. — Ще й як розумію!

— Тоді далі піде легше. Ти ж, мабуть, знаєш, що під Крутами з тисяча-
ми ворогів билися кілька сотень молодих хлопців, та не всі вони були гім-
назисти й студенти. Там стояла військова молодіжна залога. Тому оборону
вдалося тримати кілька годин, до ранніх січневих сутінків. І втрати мос-
ковитів виявилися серйознішими, ніж вони сподівалися. І справді, як ти
й кажеш, там було чимало гімназистів. Вояки майже твого віку, може,
трохи старші. Їх рвалося в бій набагато більше, але батьки ловили дея-
ких утікачів на вокзалі в останній момент. Однак проворніші таки проник-
ли у вагони. Серед тих підлітків був і Олесь Добрянський, тоді — учень
Другої київської гімназії.

— Він загинув?

— Не під Крутами. Інакше як би він залишив після себе унікальний
щоденник? Пані Галина розповіла: брат описує, як усе почалося, пише про
свої почуття і відчуття. Скаржиться на старших, які не давали йому про-
рватися на самий перед. Називає всі прізвища, які знав і про які потім
дізнався. Словом, безцінні свідчення очевидця та учасника того легендар-
ного бою. Загинув Олесь через двадцять років, у радянському концтаборі.
Добрянська все життя переховувала його записи, навіть нині не всякому
готова показати. Її можна зрозуміти. Та ось тепер щоденник знадобився
саме як доказ участі гімназиста Добрянського в бою під Крутами. Тепер же
в Києві вулиці з комуністичними назвами перейменовують на українські.
Чув?

Прочитайте!

Сучасні події твору тісно переплетені з історичним минулим. У повісті згадано про Олеся Добрянського-старшого, який був учасником бою під Крутами 29 січня 1918 р. Тоді відбулася кривава січа між російськими більшовицькими військами капітана Муравйова й українськими загонами, сформованими з юнаків Київської військової школи імені Богдана Хмельницького та молодих національно свідомих добровольців. Вороже військо в десять разів перевищувало число наших захисників. Майже 100 молодих українських патріотів загинули, інші ж були захоплені в полон і розстріляні або ж, як Олесь Добрянський, вислані до Сибіру. Але в тому бою українці перемогли!

Гідним нащадком свого прадіда став Олесь Добрянський молодший. Він учасник Революції Гідності, що розпочалася в листопаді 2013 р. в Києві на майдані Незалежності. Відтоді Росія розпочала проти українського народу війну. У лютому 2014 р. відбулося військове вторгнення в Крим і на Донбас. Щоб дати відсіч російському агресору, Україна розпочала на сході країни Антитерористичну операцію (АТО). На захист своєї землі стали тисячі українських добровольців, яким небайдужа доля нашої держави. Серед них був і Олесь.

Як ви вважаєте,
якими рисами
були наділені
київські
гiмназисти та
студенти,
які пішли в бiй
з
московськими
агресорами?

Чому так
важливо не
забувати
iсторiю?

Справу розкрито. Олесь Добрянський вийшов на волю, а пані Галину запросили на зйомки документального фільму як сестру одного з героїв Крут, на честь якого в Києві названо вулицю.

**П
О
Д
У
М
А
Й
Т
Е**

Як ви розумієте відкриття, яке зробив для себе Юрко Туряниця: «Виявляється, не лише на Донбасі йде битва, глибокий тил теж воює і не завжди перемагає»? Які трагічні події має на увазі герой твору, згадуючи Донбас?

«Гімназист і Чорна Рука» – це захопливий детектив про правду, сміливість і боротьбу з несправедливістю. Ця повість змушує задуматися: що важливіше – комфорт чи правда?

А як ви гадаєте, чи завжди варто йти за правдою, навіть якщо це небезпечно?

АНДРІЙ КОКОТЮХА

Тімазист
ЧОРНА РУКА

СКОРОЧЕНО

<https://www.youtube.com/watch?v=T-2QDBtAoMU>